

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Сташевської Інни Олегівни на дисертацію

**Коваленка Анатолія Сергійовича „Тенденції розвитку вітчизняної
інструментальної гітарної освіти у другій половині ХХ століття”,**
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Необхідність інтенсифікації культурно-освітньої політики в Україні на підґрунті всебічного використання найкращого світового потенціалу науки й мистецтва як рівноправних „партнерів” на шляху пізнання світу й побудови гуманного полікультурного суспільства та водночас органічного співвідношення інтеграційних процесів із збереженням національно-культурної ідентифікації української держави актуалізують процеси глибокого вивчення й висвітлення у вітчизняному науковому просторі національних традицій мистецької освіти, що сягають своїм корінням ще в далеке минуле Київської Русі.

Особливої актуальності в цьому контексті набувають вивчення й інтерпретація доробку педагогів минулого щодо підготовки фахівців у галузі музичного мистецтва, пошук шляхів використання прогресивних надбань музичної педагогіки в сучасних умовах.

Як відомо, після проголошення незалежності України розпочалось інтенсивне дослідження історії становлення й розвитку вітчизняної системи музичної освіти (Т. Гавриленко, Т. Грищенко, Н. Гуральник, О. Кравчук, В. Кузьмічова, І. Ларіна, О. Михайличенко, О. Овчарук, А. Омельченко, Л. Проців, О. Ростовський, Т. Танько, В. Черкасов, О. Цвігун та ін.). Разом з тим подальшого вивчення ще потребують питання, що стосуються національних особливостей розвитку інструментальної освіти за різними її напрямками в різні історичні періоди.

У цьому контексті дисертаційна робота Коваленка Анатолія Сергійовича, що визначає й обґрунтовує тенденції розвитку гітарної освіти в Україні другої половини ХХ століття, відповідає реальним запитам вітчизняної науки, є своєчасним і цінним з теоретичної і практичної перспективи дослідженням.

Дисертаційне дослідження А. С. Коваленка є складовою наукової теми кафедри інструментального виконавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини „Вітчизняна та зарубіжна мистецько-педагогічна спадщина (кінець ХІХ – початок ХХІ століття)” (реєстраційний номер 0115U000071). Тему дослідження затверджено на засіданні вченої ради Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 6 від 26.01.2015 року) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 24.03.2015 року).

У дисертаційній роботі А. С. Коваленка досить переконливо обґрунтовано актуальність теми. Об'єкт, предмет, мета, завдання й хронологічні межі дослідження чітко сформульовано й узгоджено між собою. Структура дисертації становить чітку й логічно побудовану композиційну цілісність. Викладення матеріалу в розділах роботи спрямовано на представлення нової фактологічної інформації та послідовне розв'язання поставлених наукових завдань. Загальні й поточні висновки, що презентують наукові позиції дисертанта, є змістовними й логічно сформульованими.

Доцільний відбір та використання джерельної бази (282 найменування, із них – 68 архівних джерел, зокрема документи й нотні видання середини ХІХ – початку ХХ століття), а також обґрунтований відбір методів дослідження дозволили автору об'єктивно відтворити картину становлення й розвитку гітарної освіти в Україні та забезпечили відповідний рівень достовірності й обґрунтованості визначених у дисертації наукових положень.

Особливо слід відзначити, що в результаті проведеного дослідження до наукового обігу введено маловідомі архівні документи, нотні видання, історичні факти, пов'язані з історією розвитку гітарної освіти в Україні.

Слід наголосити на ґрунтовності проведеного в роботі історіографічного й термінологічного аналізу, результати якого дозволили дисертанту визначити основні напрями наукового пошуку в галузі гітарного мистецтва та педагогіки (історичний, біографічний, методичний, педагогічний, культурологічний та музикознавчий), виявити наукові уявлення щодо змісту ключових понять дослідження, розкрити в авторському варіанті сутність інструментальної гітарної освіти та охарактеризувати її місце в освітній системі України, ураховуючи при цьому виконавський та педагогічний аспекти підготовки майбутніх гітаристів.

Здійснення періодизації розвитку вітчизняної інструментальної гітарної освіти дозволило автору обґрунтовано виділити в досліджуваному періоді два основних етапи. Перший етап (II половина 1958 – 1990 рр.) характеризується інтеграцією гітарної освіти в систему музичної освіти, першими перемогами вітчизняних гітаристів на конкурсах, але водночас дефіцитом викладачів гри на гітарі, що гальмував розвиток інструментальної гітарної освіти. Для другого етапу (1991 – 2000 рр.) характерними є пошуки шляхів міжнародного співробітництва та підвищення професійного рівня музикантів-гітаристів.

Цілком доречним у контексті теми дослідження є висвітлення в змісті другого розділу дисертаційної роботи передумов розвитку вітчизняної гітарної освіти, розкриття ролі провідних діячів у галузі гітарного виконавства й педагогіки в процесі інституціалізації гітарної освіти на території України в період середини XIX – першої половини XX століття.

На підґрунті історико-теоретичного аналізу автор доводить, що перші ознаки розвитку традицій навчання гри на гітарі було зафіксовано на Галичині в XIX столітті. Важливу роль у цьому процесі зіграв видатний педагог М. Вербицький, який не тільки займався педагогічною практикою, а

й став автором першого вітчизняного посібника гри на гітарі для музикантів-початківців.

Аналіз наукових та методичних джерел, архівних документів дозволив А. С. Коваленку охарактеризувати внесок видатних вітчизняних педагогів-музикантів – М. Геліса, В. Доценка, В. Жадько, Г. Казакова, В. Козліна, М. Михайленка, Я. Пухальського, О. Ходаковського й ін. у розвиток гітарної педагогіки в Україні другої половини ХХ століття.

Наукову цінність представляє узагальнення на основі аналізу наказів Міністерства освіти і науки України та Міністерства культури України, навчальних планів, супровідних документів тощо досвіду організації процесу підготовки гітаристів у закладах початкової мистецької освіти, закладах фахової передвищої та вищої освіти в досліджуваний період у різних регіонах України.

Позитивної оцінки заслуговує виявлення разом з прогресивними досягненнями й певних проблем в організації гітарної освіти в українських освітніх закладах, а також визначення перспектив її подальшого розвитку на основі порівняння вітчизняного й зарубіжного досвіду в цій галузі.

Успішне розв'язання поставлених завдань дозволило А. С. Коваленку забезпечити наукову новизну дослідження, що полягає, насамперед, у тому, що автором здійснено визначення тенденцій розвитку вітчизняної гітарної освіти в другій половині ХХ століття, періодизацію розвитку вітчизняної гітарної освіти (перший період – середина ХІХ ст. – початок ХХ ст. до 1904 р., другий – 1905–1938 рр., третій – 1939 – I половина 1958 рр., четвертий – II половина 1958 – 2000 рр.), що дозволило в межах четвертого періоду виділити два етапи (перший – II половина 1958 – 1990 рр., другий – 1991–2000 рр.); виявлено основні напрями наукового дослідження проблем розвитку гітарного виконавства й педагогіки в Україні; розкрито організаційно-педагогічні засади вітчизняної гітарної освіти за різними освітніми рівнями; виявлено педагогічні досягнення видатних представників гітарної педагогіки; визначено перспективи розвитку гітарної освіти в

Україні.

Практичне значення дослідження А. С. Коваленка полягає в тому, що зібраний, систематизований та опрацьований архівний нотний та текстовий матеріал, обґрунтовані поняття, положення та висновки використано для вдосконалення лекційного курсу навчальної дисципліни „Масова та елітарна культура”, практичних занять із предмета „Фах” для студентів спеціальності „Музичне мистецтво”, розробки навчального посібника „Становлення та розвиток гітарної освіти в Україні”. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх гітаристів, розробки навчально-методичної літератури, а також подальших наукових розвідок у галузі історії гітарної педагогіки.

Упровадження результатів дисертаційної роботи А. С. Коваленка в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Державного вищого навчального закладу „Криворізький державний педагогічний університет”, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини підсилюють практичне значення здійсненого дослідження.

Автореферат відбиває основні положення дисертації, його зміст викладено логічно й послідовно. Результати наукового дослідження досить повно висвітлено в 15 наукових публікаціях, а також обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня, що підтверджує їх достовірність.

Разом із загальною позитивною оцінкою дисертаційного дослідження А. С. Коваленка вважаємо за необхідне висловити й окремі зауваження та побажання:

1. Характеризуючи наукову новизну дослідження слід було, насамперед, зазначити, що вперше в Україні було визначено характерні тенденції розвитку вітчизняної інструментальної гітарної освіти в другій половині ХХ століття, як це було передбачено сформульованою автором метою дослідження.

2. Коректніше було б використовувати в роботі поняття „гітарна освіта” замість „інструментальна гітарна освіта”. На наш погляд, уточнення „інструментальна” є не зовсім доречним, з огляду на те, що гітара є музичним інструментом, а тому взагалі не може бути неінструментальної гітарної освіти (наприклад, вокальної).

3. Доцільно було б конкретизувати (хоча б приблизно) роки, для яких були характерні визначені в дисертації тенденції розвитку гітарної освіти за кожним з виокремлених етапів.

4. У п. 2.2., розкриваючи особливості розвитку гітарної освіти на першому виокремленому етапі (друга половина 1958 – 1990 рр.), автор визначає характерні для цього етапу тенденції, зокрема й аматорсько-мистецьку та освітньо-пошукову, які однак фактично були характерними для іншого історичного періоду (перша третина ХХ століття), про що свідчить подана на с. 112 дисертації інформація.

5. На нашу думку, у роботі слід було глибше проаналізувати теоретичні надбання гітарної педагогіки в досліджуваній період. Окрім того, у загальних висновках варто було конкретизувати провідні ідеї видатних діячів у цій галузі за кожним з визначених етапів.

6. Бажано було б коректніше зі стилістичної перспективи здійснювати характеристику тенденцій розвитку гітарної освіти (с. 112, 138 дисертації, с. 10 автореферату). Наприклад, питання викликають такі вислови на с. 112 дисертації: „...тенденція *запровадила* функціонування класу гітари ...”, „...тенденція *продовжила відроджувати* ...”. Також на с. 10 автореферату зазначено, що інтеграційна тенденція „поєднала різні методики гри на музичних інструментах, диригування, вокалу, біологічної і медичної кібернетики та інформатики”.

Висловлені зауваження й побажання не знижують наукової цінності, теоретичного й практичного значення результатів дисертаційної роботи А. С. Коваленка, що є завершеним, виконаним на відповідному науковому

рівні дослідженням та певним внеском у розвиток вітчизняної історико-педагогічної науки.

Отже, дисертаційна робота А. С. Коваленка „Тенденції розвитку вітчизняної інструментальної гітарної освіти у другій половині ХХ століття” є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, яке відповідає пп. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави для присудження Коваленку Анатолію Сергійовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,

заслужений діяч мистецтв України,

проректор з навчальної роботи

Харківської державної академії культури

I. О. Сташевська

